

Crna Gora
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

Adresa: Svetog Petra Cetinjskog, br.130
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20234 193
fax: +382 20234 198
www.mmp.gov.me

Br: 09-01-056/22-#21/1

8.11.2022.godine

SEKTORSKA ANALIZA
za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2023. godini

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriternih oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredjeljena na pozicijama ministarstava nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioritete za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioriteta.

1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO

1.1. Navesti u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☐ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volontiranja	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivreda i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☐ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti
☐ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje): _____		

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2023. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

2.1. Navesti prioritetne probleme u oblasti(ma) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija. Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:

Istraživanje "Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori - trendovi i analiza"¹ ukazuje da LGBTI osobe u odnosu na druge ranjive i marginalizovane društvene grupe u Crnoj Gori uživaju najmanju podršku građana i građanki u borbi za svoja prava i ta podrška se kreće na nivou od 43%² u prilog zaštiti prava LGBTI osoba, odnosno **57% njih ne podržava napore na ostvarenju prava ove društvene grupe**. Ovakav podatak jasno ukazuje da je homofobija/transfobija³ u Crnoj Gori još uvijek izražena na visokom nivou, te da kvalitet života ove društvene grupe bitno zavisi od jačanja **bezbjednosti i institucionalne zaštite ljudskih prava** LGBTI osoba. Uzroke ovakvog odnosa građana i građanki prema LGBTI osobama treba tražiti u i dalje snažnom uticaju anahronog dijela tradicijskog nasleđa, koje u postojanju LGBTI osoba vidi kršenje morala i vrijednosti o poželjnom načinu života. Ovakav limitirajući uticaj negativnih aspekata tradicije je dodatno ojačan stereotipima i predrasudama prema LGBTI osobama, koji su evidentno prisutni u crnogorskoj javnosti, a koji podstiču diskriminaciju i nasilje nad LGBTI osobama, kako je navedeno u izvještaju EK za borbu protiv rasizma i netrepeljivosti (ECRI) o Crnoj Gori iz 2017. godine⁴.

Takođe, istraživanje koje je u 2020. godini uradila NVO CEDEM je pokazalo da je najviši stepen govora mržnje u svakodnevnom životu trpe pripadnici seksualnih manjina (44.4%).

Otuda, u narednom periodu treba preduzeti fokusirane i kontinuirane aktivnosti na promjeni društvene percepcije LGBTI osoba kod specifičnih ciljnih grupa kao što su mladi, zatim zaposleni u javnim institucijama/ustanovama i privatnom sektoru, sportskim organizacijama, koji predstavljaju ključne kreatore javnog mnjenja.

U prethodnom periodu unaprijeđen je normativni i institucionalni okvir zaštite ljudskih prava LGBTI osoba, kroz unapređenje krivičnog i prekršajno-pravnog zakonodavstva, odnosno kroz uspostavljanje Institucije Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Međutim, i pored uspostavljenog normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba, **34%⁵ građana i građanki je u 2018. godini smatra da su LGBTI osobe diskriminisane u crnogorskom društvu, a 39,6%⁶ njih je smatralo da su LGBTI osobe loše tretirane.**

¹ http://www.cedem.me/images/jDownloads/new/IZVJESTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf

² http://www.cedem.me/images/jDownloads/new/IZVJESTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf, strana 36

³ "Homofobija – strah, netolerancija, nasilje ili mržnja prema gej muškarcima i lezbijkama (1 biseksualnim osobama. Manifestuje se kao neupitna vjera u superiornost heteroseksualnosti, koju podstiču kulturne i institucionalne društvene prakse." i "Transfobija – transfobija – analogiji sa bifobijom i homofobijom, oblik diskriminacije, zasnovan na strahu, neznanju i mržnji, usmeren protiv transseksualnih, transrodnih osoba." *Čitanka od a do š o lezbjiskim i gej ljudskim pravima*, Labiris, Beograd 2009.g.

⁴ Izvještaj Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netrepeljivosti (ECRI) o Crnoj Gori, 2017.g. strana 30

⁵ http://www.cedem.me/images/jDownloads/new/IZVJESTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf, strana 29

⁶ Ibid, strana 30

S tim u vezi, u cilju daljeg razvoja nacionalnog zakonodavstva nakon usvajanja Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola, potrebno je obezbijediti edukaciju službenika/ca koji će ga u praksi implementirati, te realizovati aktivnosti na prezentovanju konkretnih normativnih rješenja zainteresovanoj javnosti, pratiti njegovu primjenu, kao i razvoju relevantnih međunarodnih standarda u predmetnoj oblasti u cilju eventualnih usaglašavanja Zakona sa njima. Takođe, pred Crnom Gorom je i proces regulisanja pravnog prepoznavanja roda, čime će se omogućiti promjene oznake pola i matičnog broja u ličnim dokumentima, bez obaveze da se završe svi postupci medicinske promjene pola, naročito medicinskih intervencija, a u skladu sa preporukom ECRI-ja 40 i praksom Evropskog suda za ljudska prava.⁷

U kontekstu društvenog prihvatanja LGBTI osoba u Crnoj Gori indikativan je i Izvještaj ECRI-ja o Crnoj Gori⁸, koji konstatuje da je LGBTI zajednica najčešća meta govora mržnje i nasilja⁹ u Crnoj Gori, te da se društveni mediji u velikoj mjeri koriste za napade na LGBTI osobe, te da one doživljavaju različite oblike diskriminacije u svom svakodnevnom životu.

Uzroke tome treba tražiti u neadekvatnoj primjeni normativnog okvira za zaštitu od diskriminacije i nasilja nad LGBTI osobama, što se ogleda u „blagom“ kažnjavanju prekršioca zakona, nedovoljnoj obučenosti pravosudnih organa za njegovu primjenu, kao i samoj neinformisanosti LGBTI osoba o njihovim zakonskim pravima i instrumentima njihove zaštite. Takođe, u izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2021. godinu, konstatuje se da i „pored ispunjavanja obaveza po međunarodnim instrumentima i zakonodavstvu u oblasti ljudskih prava, ostaju izazovi u djelotvornoj primjeni zakonodavstva u ovoj oblasti“.

Naime, Preporuka Komiteta ministara država članica o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta CM/Rec(2010)5 poziva države članice da zaštite prava djece i mladih na obrazovanje u bezbjednom okruženju, bez nasilja, netolerancije, diskriminacije i ponižavajućeg postupanja, te da se školskom osoblju pruži pristup adekvatnim antidiskriminacionim obukama.¹⁰ Sa aspekta pozicije i uloge sistema obrazovanja u promjeni društvene svijesti kroz obrazovni proces, preduzeti su koraci na uklanjanju diskriminacionih udžbeničkih sadržaja i uvođenje LGBTI tematike u nastavno gradivo. Podignut je nivo kompetencija i osposobljenosti jednog dijela nastavnog kadra, kao i stručnog osoblja, čime je ukupna sposobnost obrazovnih ustanova da na sistemski način doprinesu povećanju nivoa znanja i informisanosti učenika/ca i studenata/kinja o ljudskim pravima LGBTI osoba povećan. Međutim, rezultati ostvareni u sektoru obrazovanja predstavljaju samo dobru osnovu za dalji rad, te je dalje potrebno povećati broj nastavnog osoblja osposobljenog za rad sa LGBTI osobama na minimalni nivo od 15% uz vođenje računa o ravnomjernoj geografskoj raspoređenosti obučenih nastavnika/ca, kako bi se spriječio negativni uticaj fluktuacije kadra. Potrebno je podići i obuhvat stručnog osoblja (psihologa/škinja i pedagoga/oškinja) osposobljenog za rad sa LGBTI djecom u osnovnim i srednjim školama na nivo od 100%, kako

⁷ U zaključnim zapažanjima o Drugom periodičnom izvještaju o Crnoj Gori Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama iz 2017. godine izdata je preporuka da se omogućiti postupak pravnog prepoznavanja promjene pola, uključujući i putem uklanjanja zahtjeva za sterilizacijom. Link: <http://docsstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=60KGI49%2fPPRiCAqhkKb7vhsqOTxO5cLIZ0CwAvhyns%2bvJkiEIT7TkppzPCW1aw%2fXo5z16Opj9bMmlh8y7A8ieXB1fxM8baOhnT0MqMm5d4ngDsz828dhdR8T9%2bsR8unG2UYs>

⁸ <https://rm.coe.int/second-report-on-montenegro-montenegrin-translation-/16808b5944>

⁹ Ovdje treba podsjetiti na Preporuku Komiteta ministara država članica o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta CM/Rec(2010)5, kojom se od članica traže djelovorne, brze i nepristrasne istrage u slučajevima nasilja nad LGBTI osobama, da se prilikom odnjeravanja kazne uzme u obzir motivacija počinioca, da se jačaju kapaciteti institucija za sprovođenje zakona, te da se podaci u vezi sa diskriminacijom i netolerancijom LGBTI osoba prikupljaju i analiziraju.

¹⁰ <http://media.cgo-cc.org/2013/06/22-Preporuka.pdf>

bi se obezbjedila pokrivenost navedenih obrazovnih ustanova stručnim osobljem, osposobljenim za rad sa mladim LGBTI osobama. Potrebno je takođe analizirati postojeće nastavne sadržaje u obrazovnim ustanovama sa aspekta zastupljenosti LGBTI tematike i njihovog inkluzivnog karaktera, u odnosu na najbolje prakse zemalja EU, imajući u vidu da je prethodna slična analiza urađena 2013. godine. Analizom bi trebalo identifikovati eventualne nedostatke u aktuelnim nastavnim programima i udžbeničkim sadržajima, te sledstveno njenim nalazima preduzeti dalje neophodne korake. Takođe, neophodno je kontinuirano sprovoditi kampanje za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom, kojim bi se obuhvatilo 30% učenika srednjih škola na godišnjem nivou.

Istraživanje koje je sprovela NVO CEDEM u 2020. godini ukazuje da je stepen diskriminacije u oblasti obrazovanja prema LGBTI osobama manje izražen u odnosu na prethodno istraživanje iz 2018. godine, tj. smanjen je za 6.5%. Naime, stepen diskriminacije prema LGBTI osobama u oblasti obrazovanja u 2020. godini iznosio je 12.5%.

U kontekstu potrebe za promjenom društvene percepcije LGBTI osoba nezaobilazan je i segment kulture i njenih sadržaja kojima se sa jedne strane afirmiše autentični kulturni izrazi LGBTI osoba, a sa druge se kroz te sadržaje informišu ostali građani i građanke o njihovoj autentičnoj „slici“ što doprinosi razbijanju njihovih pseudo predstava o LGBTI osobama. U tom smislu, rezultati pomenutog istraživanja ukazuju na blago povećanje nivoa diskriminacije LGBTI osoba u oblasti kulture u odnosu na 2018. godinu (sa 24.2% na 25.9%). Međutim, posmatrajući rezultate istog istraživanja u kontekstu (ne)prihvaćenosti LGBTI osoba u crnogorskom društvu, nameće se zaključak da je potrebno aktivnije prezentovati LGBTI kulturne sadržaje koji doprinose razbijanju predrasuda i negativnih uticaja tradicije kod crnogorskih građana i građanki, a u kojima se nalazi uzrok društvenog odbacivanja LGBTI osoba. U prethodnom periodu su realizovani brojni tematski paneli i izložbe posvećene promociji queer, camp i trash kulture i umjetnosti. Aktivnosti su realizovane u saradnji sa LGBTI zajednicom i uz učešće uglednih stručnjaka/inja iz oblasti sociologije, antropologije, studija teatra, umjetnosti i aktivizma. Ove aktivnosti su se pokazale veoma uspješnim i sa njima bi trebalo nastaviti u narednom periodu jer doprinose informisanosti javnosti o alternativnim kulturnim izrazima i podstiču promjenu društvene svijesti u pravcu potpunijeg razumijevanja i prihvatanja LGBTI osoba, senzibiliju kulturni prostor prema LGBTI pitanjima i stvaraju više prostora za LGBTI osobe u mainstream kulturi.

Pored gore identifikovanih problema u primjeni zakona, ovdje treba ukazati na još jedan bitan nalaz istraživanja „Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori - trendovi i analiza“, a to je da samo ¼ građana/ki poznaje zakone koji pružaju zaštitu od diskriminacije¹¹.

Ovaj podatak nesumnjivo upućuje na potrebu rada sa LGBTI građanima i građankama u cilju njihovog upoznavanja sa legislativom koja ih štiti od diskriminatornih ponašanja.

U slučaju održavanja statusa quo i nepreduzimanja mjera kojima bi se adresirali identifikovani izazovi izostala bi djelotvorna primjena zakona, a time i djelotvorno odvratanje od diskriminatornih akata prema LGBTI osobama.

Posljedice bi u tom slučaju bile i narušavanje povjerenja građana i građanki u institucije zadužene za zaštitu njihovih prava, ohrabrivanje netolerantnih i isključivih društvenih stanovišta prema LGBTI zajednici, povećan broj slučajeva ugrožavanja bezbjednosti LGBTI osoba, povećan broj predstavlki LGBTI osoba pred Evropskim sudom za ljudska prava, te potpuna marginalizacija ove društvene grupe.

¹¹ http://www.cedem.me/images/Downloads_new/IZVJEŠTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf, strana 31

Sa aspekta zapošljavanja i pristupa radu, nalazi istraživanja ukazuju na postojanje pozitivnog trenda u smanjenju diskriminacije LGBTI osoba, međutim skor percepcije njihove diskriminacije u 2018. godini u ovom sektoru i dalje bilježi visok nivo od 36.7%. Istraživanjem iz 2020. godine taj procenat je neznatno niži u odnosu na 2018. godinu (34.9%).

Razloge ovako izraženog skora istraživanja treba tražiti kako u rasprostranjenim predrasudama prema LGBTI osobama (prisutnim i u radnom okruženju), tako i u izostanku konkretnih aktivnosti poslodavaca na kreiranju inkluzivnog radnog okruženja, te prirodi „coming out“¹² procesa kroz koji prolaze LGBTI osobe i koji ih dovodi do „suočavanja“ sa okolinom.

Tokom implementacije Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018, ranije Ministarstvo rada i socijalnog staranja je kroz **sjednice Socijalnog savjeta Crne Gore** aktualizovalo pitanje zaštite od diskriminacije LGBTI osoba, a u 2014. godini je potpisana zajednička **Deklaracija** između Ministarstva, poslodavaca i sindikata o osudi diskriminacije na radnom mjestu po svakom osnovu, uključujući i diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Međutim, izostale su dalje konkretnije aktivnosti, koje bi **senzibilisale i edukovale poslodavce** (u javnom i privatnom sektoru) u ovoj tematici, podstakle ih na **kreiranje inkluzivnih radnih mjesta, te osnažile LGBTI osobe** da se na profesionalnom planu nesmetano razvijaju ne strahujući od osude i isključivanja na radnom mjestu.

Ovdje treba podsjetiti da Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta CM/Rec(2010)5 traži od država članica da obezbijede djelotvornu zaštitu od diskriminacije LGBTI osoba pri zapošljavanju i radu, kako u javnom tako i u privatnom sektoru. To podrazumijeva i preduzimanje mjera u pogledu pristupa zapošljavanju i unapređenja na poslu, otpuštanja, zatim u pogledu plate i drugih radnih uslova, uključujući sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje uznemiravanja i drugih oblika viktimizacije.

Preporukom je takođe istaknuto da posebnu pažnju treba posvetiti djelotvornoj zaštiti prava na privatnost transrodnih osoba u kontekstu zapošljavanja, da bi se izbjeglo svako nebitno otkrivanje njihove polne istorije ili njihovog prethodnog imena poslodavcu i drugim zaposlenima.

Zato bi u narednom periodu u saradnji sa nacionalnim i lokalnim institucijama, privrednim subjektima, sindikalnim organizacijama i LGBTI zajednicom, trebalo potencirati implementaciju aktivnosti koje su izostale u prethodnom periodu, i ohrabriti institucije i privredne subjekte da u svojim poslovno-razvojnim agendama uvrste LGBTI tematiku sa aspekta kreiranja inkluzivnog radnog okruženja.

Održavanje statusa quo i nepreduzimanje navedenih aktivnosti u sektoru zapošljavanja bi ostavilo „otvoren“ prostor za dalju diskriminaciju LGBTI osoba, obeshabrilu bi ih da u punom kapacitetu doprinese radnom procesu na radnom mjestu koje obavljaju, što bi se na kraju reflektovalo i na produktivnost privrednih subjekata koji ne koriste pune potencijale svojih zaposlenih.

Kada je u pitanju nivo diskriminacije prema LGBTI osobama u oblasti zdravstvene zaštite, istraživanje iz 2020. godine je pokazalo da je situacija skoro slična kao 2018. godine (imamo blagi pad sa 14.4% na 13.1%). Takođe, izvještaj EK o napretku Crne Gore iz 2018. godine ukazuje na potrebu unapređenje jednakosti LGBTI

¹² Coming out – razotkrivanje: sintagma koja potiče iz fraze coming out of the closet, već se ustaljeno upotrebljava u značenju javnog i otvorenog isupanja i afirmisanja vlastite (homo)seksualne orijentacije. Javlja se u dve ravni: kao samo-otkrivenje i kao manje ili više javna obznanja. Reći sebi i drugima, odnosno izći iz ćutanja o svom identitetu. Izlaženjem iz ćutanja izlazi se iz izolacije i negiranja i objavljuje se drugima pravo na drugačiji život., „*Čitanke od A do Š o lezbejskim i gej ljudskim pravima*“, Labris, Beograd 2009

osoba u pristupu zdravstvenim uslugama.¹³ Naime, u narednom periodu je potrebno nastaviti sa edukacijom zdravstvenih radnika/ca za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama, pri čemu je potrebno podići obuhvat obučanih medicinskih radnika/ca na nivo od 10%. Prilikom selekcije medicinskog osoblja je potrebno voditi računa o njihovoj ravnomjernoj geografskoj raspostranjenosti, kao i o njihovoj ravnomjernoj raspostranjenosti kroz primarni, sekundarni i tercijarni sektor zdravstvene zaštite. Takođe, potrebno je posebnu pažnju osvetiti potpunijem informisanju medicinskih radnika/ca o adekvatnom pristupu u radu sa posebno osjetljivim dijelom LGBTI zajednice, odnosno transrodnim i interseksualnim osobama, kako bi se osiguralo da one tokom pružanja usluga zdravstvene zaštite budu tretirane na adekvatan način.

U slučaju održavanja statusa quo i nepreduzimanja identifikovanih mjera, pozitivan trend smanjenja diskriminacije LGBTI osoba u sektoru zdravstvene zaštite može poprimiti regresivan karakter, posebno u kontekstu najranjivijih dijelova LGBTI zajednice (transrodnih i interseksualnih osoba) i rezultirati slučajevima narušavanja njihovih ljudskih prava.

Kao jedna od preporuka evaluacije sprovođenja Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2013-2018 bila je da je oblasti turizma neophodno preduzeti ključne korake na realizaciji mjera koje su bile predviđene Strategijom za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018, a čija je realizacija izostala u prethodnom period, što je prepoznato i Strategijom za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023.¹⁴ Naime, i dalje ostaju otvorena pitanja u vezi kreiranja turističkog ambijenta u kome će se LGBTI turisti/kinje osjećati u potpunosti sigurno, te razvoja i mapiranja odgovarajućeg turističkog sadržaja za njih. S tim u vezi, neophodno je u potpunosti izvještavati o nivou prihvatanja LGBTI-a u (turističkim destinacijama u) Crnoj Gori i mogućnostima za rekreaciju LGBTI turista, realizovati obuke radnicima u cijeloj turističkoj privredi i ponuditi oznaku "LGBTI-friendly" organizacijama koje su prošle obuku, i sl.

Nepreduzimanjem identifikovanih mjera izostaje kreiranje bezbjednog turističkog okruženja i specijalizovane turističke ponude za LGBTI osobe u Crnoj Gori, što će konsekventno doprinijeti kreiranju negativne percepcije o Crnoj Gori kod LGBTI turista/kinja i smanjenju prihoda od turizma.

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem	Izvor(i) podataka
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 001/07 i br. 038/13) 2. Krivični Zakonik Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 44/2017) 3. Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni list Crne Gore 042/17 od 30.06.2017) 4. Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda CG („Službeni list Crne Gore“ br. 42/11; 32/14; 21/17) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skupština Crne Gore http://www.skupstina.me/index.php/me/ustav-crne-gore 2. Paragraf Lex MNE https://www.paragraf.me/propisi-crmegore/krivnici-zakonik-crne-gore.html 3. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

¹³ Montenegro 2018 report, European Commission, Strasbourg, 17.4.2018, SWD (2018) 150 final, strana 83

¹⁴ <https://wapi.gov.me/download/a4d64cb8-e4be-4001-8bb3-93b8ac6ffbd1?version=1.0>

<ol style="list-style-type: none"> 5. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 6. Istraživanje „Oblici, obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori – trendovi i analiza “ iz 2018.g. 7. Izvještaji EK o napretku Crne Gore za 2020. godinu 8. Izvještaj Evropske Komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije o Crnoj Gori – 2017. godina 9. Godišnji izvještaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore 10. Evropska konvencija o ljudskim pravima 11. Praktični uvod u evropske standarde protiv diskriminacije 12. Evaluacija sprovođenja Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018 	<ol style="list-style-type: none"> 4. http://www.mmmp.gov.me/biblioteka/zakoni 4. Katalog propisa 5. http://www.katalogpropisa.me/wp-content/uploads/2018/02/Zakon-o-zastitnik-u-ci-ljudskih-prava-i-sloboda-Crne-Gore.pdf 5. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava 6. http://www.mmmp.gov.me/biblioteka/strategije 6. NVO CEDEM 7. http://www.cedem.me/images/Downloads_new/IZVJESTAJ_DISKRIMINACIJA_2018.pdf 7. ME4EU 8. http://www.eu.me/mn/pregovori-o-pristupanju/dokumenti-pregovori/category/57-izvjestaji-o-napretku 8. Savjet Evrope 9. https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Montenegro/Montenegro_CBC_en.asp 9. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore 10. http://www.ombudsman.co.me/izvjestaji_Zasitnika.html 10. Savjet Evrope 11. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf 11. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava 12. http://www.mmmp.gov.me/rubrike/Publikacije/136529/Prakticni-uvod-u-evropske-standarde-protiv-diskriminacije.html 12. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava 12. http://www.mmmp.gov.me/biblioteka/izvjestaji
--	---

2.2. Navesti ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
<p>1. Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023</p>	<p>Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 predstavlja sveobuhvatan dokument kojim je sistemski uređena politika Vlade Crne Gore na planu unapređenja i zaštite prava i sloboda LGBTI osoba. U okviru Strategije su definisani ciljevi koje treba ostvariti, odnosno mjere koje doprinose njihovoj realizaciji.</p> <p>U okviru strateškog cilja 1: „Unaprijeđeno društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građanaka/ki ostvarivanju njihovih prava, jačanju nediskriminativnog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije u pogledu prava LGBTI osoba na sopstvenu kulturu.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:</p> <p>Operativni cilj 1.1: „Podrška crnogorskih građana i građanki LGBTI osobama u borbi za ostvarivanje njihovih prava povećana za 10%.“, koji se može postići i kroz realizaciju sledećih mjera:</p> <p>Mjera 1.1.1: Promovisati toleranciju i društvenu jednakost LGBTI osoba u sportu.</p> <p>Mjera 1.1.2: Edukovati sportske radnike/ce za senzibilan rad sa LGBTI osobama.</p> <p>Operativni cilj 1.2: „Unaprijeđen kvalitet i nediskriminativni karakter sistema obrazovanja u Crnoj Gori“, koji se može postići i kroz realizaciju sledećih mjera:</p> <p>Mjera 1.2.1: Edukovati nastavno osoblje u osnovnim i srednjim školama o pravima LGBTI osoba.</p> <p>Mjera 1.2.2: Edukovati stručne saradnike u osnovnim i srednjim školama za pružanje psihosocijalne podrške u procesu prihvatanja i integracije LGBTI učenika.</p>

Mjera 1.2.5: Uraditi uporednu analizu kvalitativne i kvantitativne zastupljenosti LGBTI tematike u nastavnim i programskim sadržajima u osnovnim i srednjim školama u kontekstu najboljih praksi zemalja EU.

Mjera 1.2.6: Kontinuirano sprovođiti kampanje za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom.

Operativni cilj 1.3: „Eliminirana diskriminacija LGBTI osoba u pogledu prava na sopstvenu kulturu i na autentični kulturni izraz“, koji se može postići i kroz realizaciju sledećih mjera:

Mjera 1.3.1: Uputiti preporuke javnom TV servisu sa akcentom na osnaživanje afirmacije vrijednosti tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba.

Mjera 1.3.3: Organizovati izložbe umjetničkih radova LGBTI osoba.

U okviru **strateškog cilja 2:** „Unaprijeđen normativni okvir i njegova primjena za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:

Operativni cilj 2.1: „Podignut nivo obučenosti policijskih službenika za efikasnu i efektivnu primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“, koji se može postići i kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.1.1: Edukovati pripadnike policije za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 2.2: „Podignut nivo obučenosti tužilaca za efikasnu i efektivnu primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“, koji se ima postići i kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.2.1: Edukovati tužioce za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

Operativni cilj 2.3: „Podignut nivo obučenosti sudija za efikasnu i efektivnu primjenu normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba.“, koji se ima postići i kroz realizaciju sledeće mjere:

Mjera 2.3.1: Edukovati sudije za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

	<p>Operativni cilj 2.4: „Službenici u jedinicama lokalne samouprave su senzibilisani za rad sa LGBTI osobama i osposobljeni za primjenu Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i zakona kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda.“, koji se ima postići i kroz realizaciju sledećih mjera:</p> <p>Mjera 2.4.1: Edukovati matične službe u lokalnim samoupravama o primjeni Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola.</p> <p>Mjera 2.4.2: Edukovati nadležne službe u jedinicama lokalne samouprave u primjeni normativnog okvira kojim se reguliše pravno prepoznavanje roda.</p> <p>Mjera 2.4.3: Senzibilisati zaposlene u organima lokalne samouprave za senzibilan rad sa LGBTI osobama.</p> <p>Operativni cilj 2.6: „Podignut nivo informisanosti LGBTI osoba o njihovim pravima garantovanim zakonima i instrumentima njihove zaštite.“ koji se ima postići i kroz realizaciju sledeće mjere:</p> <p>Mjera 2.6.2: Informisati LGBTI zajednicu o njihovim pravima iz Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola.</p> <p>U okviru strateškog cilja 3: „Unaprijeđen pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe.“ definisani su sledeći operativni ciljevi i mjere za njihovo postizanje:</p> <p>Operativni cilj 3.1: „Unaprijeđen pristup radu i efektivna zaštita prava LGBTI osoba u sferi radnih odnosa“, koji se ima ostvariti kroz realizaciju sledeće mjere:</p> <p>Mjera 3.1.1: Informisati poslodavace i sindikate u pogledu antidiskriminacione zaštite LGBTI osoba u sferi zapošljavanja i radnih odnosa.</p> <p>Operativni cilj 3.2: „Unaprijeđen pristup uslugama zdravstvene zaštite za LGBTI osobe“, koji se ima ostvariti kroz realizaciju sledeće mjere:</p> <p>Mjera 3.2.1: Edukovati medicinske radnike za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama.</p>
--	--

Operativni cilj 3.4: „Unaprijeđena turistička usluga za LGBTI turiste.“, koji se ima ostvariti kroz realizaciju sledeće mjere:
Mjera 3.4.3: Mapirati turističke gej frendli lokacije i sadržaje

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1., koje aktivnosti su prihvatljive za postizanje željenog rezultata, kako se planira praćenje i vrednovanje doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatora za praćenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvore verifikacije učinjenog.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
<p>Nevladine organizacije su prepoznate u Strategiji za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 kao veoma bitni partneri sa kojima treba razvijati saradnju, dalje unapređujući dosadašnja iskustva i partnerstva i stavljajući akcenat na aktivan doprinos svih aktera ostvarivanju ravnopravnosti LGBTI osoba u crnogorskom društvu.</p> <p>Doprinos nevladinih organizacija je vrlo značajan zbog prenošenja znanja i iskustava u oblasti ostvarivanja i zaštite prava i sloboda LGBTI osoba, borbe protiv društvenih stereotipa i predrasuda u vezi sa LGBTI populacijom, prenošenja ekspertize u borbi protiv diskriminacije LGBTI osoba, razvijanja i unapređivanja servisa za podršku LGBTI osobama kroz obezbjeđenje smještajnih kapaciteta, materijalnih usluga, ishrane i pružanja zdravstvenih usluga, podrške</p>	<p>Smanjen stepen diskriminacije LGBTI osoba u Crnoj Gori u odnosu na 2022. godinu za 2%;</p> <p>Povećan broj procesuiranih slučajeva diskriminacije nad LGBTI osobama u odnosu na 2022. godinu za 1%;</p> <p>Mjere i aktivnosti preduzete od strane lokalnih vlasti na implementaciji nacionalne LGBTI politike na lokalnom nivou (usvojeno 5 lokalnih akcionih planova);</p> <p>Najmanje 100 predstavnika/ca policije i pravosuđa edukovanih za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama;</p> <p>Po 2% predstavnika/ca svih lokalnih samouprava edukovanih za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama;</p>	<p>Izveštaji o realizaciji projekata/programa NVO-a koje su nosioi projekata/programa;</p> <p>Izveštaji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu;</p> <p>Izveštaji Ministarstva ljudskih i manjinska prava;</p> <p>Izveštaji Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova;</p> <p>Izveštaji Ministarstva rada i socijalnog staranja;</p> <p>Izveštaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore;</p> <p>Izveštaji lokalnih samouprava;</p> <p>Izveštaji Unije poslodavaca;</p> <p>Izveštaji Sindikalnih organizacija;</p> <p>Media kliping;</p>

<p>korisnicima usluga u smislu njihovog osnaživanja i razvoja njihovih potencijala i obezbjeđenja kvalifikovanog stručnog osoblja za rad sa korisnicima usluga LGBTI socijalnih servisa/skloništa, registraciju i licenciranje LGBTI skloništa, te osposobljavanja zaposlenih u nacionalnim i lokalnim institucijama za senzibilan rad sa LGBTI osobama. Takođe, doprinos NVO-a se sastoji i u mogućnosti da na efektivan način informišu sve zainteresovane strane o propisanim standardima ljudskih prava LGBTI osoba i zakonskim mehanizmima za njihovu zaštitu.</p> <p>Ciljevi postavljani Konkursom će biti postignuti kroz: organizaciju obuka i fokus grupa, izradu inkluzivnih biznis planova, izradu i distribuciju publikacija, informativnog i promotivnog materijala, realizaciju informativnih kampanja, angažovanje eksperata za rad sa ciljnim grupama, organizovanje okruglih stolova i stručnih skupova, obezbjeđenja stručnog osoblja za rad sa LGBTI osobama.</p>	<p>Najmanje 50 medicinskih radnika/ca edukovanih za senzibilan pristup u radu sa LGBTI osobama;</p> <p>Edukovano najmanje 200 nastavnika/ca osnovnih i srednjih škola o pravima LGBTI osoba;</p> <p>Broj mapiranih turističkih gej frendli lokacija i sadržaja;</p> <p>Broj organizovanih izložbi umjetničkih radova LGBTI osoba;</p> <p>Broj predstavnika/ca kompanija, sindikata i javnih ustanova edukovanih u oblasti antidiskriminacionog zakonodavstva i promocije jednakosti;</p> <p>Broj biznis planova sa inkorporiranim elementima inkluzije LGBTI osoba;</p> <p>Najmanje 200 pripadnika/ca LGBTI zajednice informisanih o antidiskriminacionom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori;</p> <p>Broj distribuiranih informativnih materijala, objavljenih publikacija;</p>	<p>Izveštaji revizorskih institucija;</p> <p>Izveštaji o evaluaciji projekata;</p> <p>Evidencione liste učesnika aktivnosti;</p>
--	--	--

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2023. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija.

<p>Strateški cilj(evi) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2023. godini</p>	<p>Način na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)</p>
<p>Javni konkurs će doprinijeti realizaciji sledećih strateških ciljeva Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Unaprijeđeno društveno prihvatanje LGBTI osoba kroz snažniju podršku građana/ki ostvarivanju njihovih prava, jačanju nediskriminatornog karaktera sistema obrazovanja i eliminaciju diskriminacije u pogledu prava LGBTI osoba na sopstvenu kulturu. 2. Unaprijeđen normativni okvir i njegova primjena za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba. 3. Unaprijeđen pristup radu, uslugama i servisima podrške za LGBTI osobe. 	<p>Javni konkurs će doprinijeti da se, kroz realizaciju raznovrsnih aktivnosti predložениh projekata nevladinih organizacija, realizuju one mjere Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023 (Odjeljak 2.1) koje će doprinijeti unapređenju kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori.</p> <p>Konkretno, projekti i programi NVO-a će doprinijeti podizanju nivoa kvaliteta implementacije normativnog i strateškog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba kroz podizanje nivoa znanja nastavnog i stručnog osoblja u školama, sportskih radnika, policijskih službenika i zaposlenih u pravosuđnim organima, poslodavaca i sindikata, zaposlenih u organima lokalne samouprave, kao i zdravstvenih radnika, o ljudskim pravima LGBTI osoba i potrebi uspostavljanja senzibilnog i nediskriminatornog pristupa u radu sa njima.</p> <p>Takođe, ovim projektima i programima eliminišće se diskriminacija LGBTI osoba u pogledu prava na sopstvenu kulturu i na autentični kulturni izraz, kroz upućivanje preporuka javnom TV servisu sa akcentom na osnaživanje afirmacije vrijednosti tolerancije i društvenog prihvatanja LGBTI osoba, organizovanja raznih izložbi umjetničkih radova LGBTI osoba i sl.</p> <p>Pored toga, unaprijeđiće se turistička usluga za LGBTI turiste, kroz mapiranje turističkih gej frendli lokacija i sadržaja.</p> <p>Realizacijom navedenih aktivnosti doprinijeće se povećanju broja procesuiranih slučajeva diskriminacije nad LGBTI osobama, smanjenju stepena diskriminacije LGBTI osoba, te povećanju nivoa društvenog prihvatanja LGBTI osoba u Crnoj Gori.</p>

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO - DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlažu za objavljivanje u 2023. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa	Iznos	Drugi donatori s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
„Recimo NE diskriminaciji LGBTI osoba“	150 000 EUR	/

4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se finansirati putem javnog konkursa. Ukratko navesti glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2023. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe

Glavni korisnic/i/e projekata i programa NVO koji će se finansirati putem predloženog javnog konkursa su:

- LGBTI populacija u Crnoj Gori;

Na osnovu uporednih međunarodnih iskustava, procijenjeno je da od 5 do 10 procenata stanovnika/ca jedne države pripada LGBTI populaciji, pri čemu kroz projektne aktivnosti treba **obuhvatiti najmanje 200 LGBTI osoba**. Osnovna potreba ove populacije je njihova puna integracija u crnogorsko društvo i dosljedno poštovanje njihovih prava i sloboda u skladu sa međunarodnim konvencijama kojima je pristupila Crna Gora, te u skladu sa pozitivnim zakonodavstvom u Crnoj Gori.

- Lokalne samouprave;

Na lokalnom nivou postoje 23 jedinice lokalne samouprave. Sve institucije na lokalnom nivou su obavezne da implementiraju odredbe Ustava Crne Gore i zakone kojima se štite ljudska prava i slobode LGBTI osoba, te nacionalnu LGBTI politiku definisanu u Strategiji za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023. U cilju uspješne primjene normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba neophodno je edukovati zaposlene u lokalnim institucijama, te unaprijediti njihova znanja u oblasti propisanih međunarodnih standarda, podići njihov nivo svijesti o pravima LGBTI osoba i razviti kod zaposlenih senzibilan pristup u radu sa pripadnicima/cama LGBTI populacije.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu obučiti **150 zaposlenih u lokalnim samoupravama**, za primjene normativnog okvira za zaštitu ljudskih prava LGBTI osoba i senzibilan rad sa njima.

- **Uprava policije;**

Broj policijskih službenika/ca po linijama rada (Sektor policije opšte nadležnosti, Sektor kriminalističke policije, Sektor granične policije i Sektor za obezbjeđenje ličnosti i objekata), kao i u OKC-u koji po prirodi poslova mogu doći u službeni kontakt sa LGBTI osobama je približno 1.700, koji su raspoređeni u 8 centara i 13 odjeljenja bezbjednosti.

Kao osnovne potrebe policijskih službenika/ca mogu se identifikovati potrebe za jačanjem kapaciteta u pogledu znanja koja se tiču ljudskih prava LGBTI populacije, podizanje njihovog nivoa znanja i ekspertize u pogledu primjene crnogorskog nacionalnog zakonodavstva sa posebnim fokusom na diskriminaciju, te osposobljavanje policijskih službenika/ca za senzibilan rad sa LGBTI osobama i procesuiranje zločina iz mržnje prema LGBTI osobama.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu obučiti **50 pripadnika Uprave policije** (koji dolaze u neposredan kontakt sa LGBTI osobama) za primjenu antidiskriminacionog zakonodavstva i senzibilan rad sa LGBTI osobama.

- **Pravosudni organi;**

Zaposleni u pravosudnim organima u Crnoj Gori su predstavnici sudstva i državnog tužilaštva.

Tužilačku organizaciju čine: Vrhovno državno tužilaštvo, Viša državna tužilaštva u Podgorici i Bijelom Polju, 13 Osnovnih državnih tužilaštva, Specijalno državno tužilaštvo i Tužilački savjet. Državno tužilaštvo je jedinstven i samostalan državni organ koji vrši poslove gonjenja učinioca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela koja se gone po službenoj dužnosti.

Sudsku organizaciju čine: Vrhovni sud Crne Gore, Viši sud u Podgorici i Bijelom Polju, 15 Osnovnih sudova, Apelacioni sud Crne Gore, Upravni sud Crne Gore, Privredni sud Crne Gore, Viši sud za prekršaje Crne Gore, Sudovi za prekršaje u Budvi, Podgorici i Bijelom Polju i Sudski savjet Crne Gore. Nadležnost sudova u Crnoj Gori se sastoji u primjeni potvrđenih međunarodnih ugovora, Ustava Crne Gore i nacionalnog zakonodavstva.

Kao osnovne potrebe sudske i tužilačke vlasti u Crnoj Gori mogu se identifikovati potrebe za jačanjem kapaciteta u pogledu znanja koja se tiču sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima gdje se odlučivalo o pravima LGBTI populacije, podizanje njihovog nivoa znanja i ekspertize u pogledu primjene crnogorskog nacionalnog zakonodavstva sa posebnim fokusom na diskriminaciju, te osposobljavanje zaposlenih u tužilaštvima i sudovima za senzibilan rad sa LGBTI osobama.

U vezi sa gore navedenim, potrebno je u narednom periodu obučiti **30 sudija, odnosno 20 tužilaca** za primjenu antidiskriminacionog zakonodavstva i senzibilan rad sa LGBTI osobama.

- **Privredna društva i strukovna udruženja u Crnoj Gori:**

Prema podacima MONSTAT-a u 2016. godini je bilo 28 268 aktivnih privrednih subjekata u Crnoj Gori. Broj reprezentativnih sindikalnih udruženja je nešto preko 500. Takođe, u Crnoj Gori postoji Unija poslodavaca Crne Gore, koja okuplja predstavničke privrednih društava na teritoriji Crne Gore.

Svi navedeni subjekti su činioci ekonomsko-socijalnog sistema u Crnoj Gori, a ujedno i značajni društveni akteri koji okupljaju veliki broj zaposlenih crnogorskih građana i građanki, koji svojom pozicijom i ulogom u ukupnom društveno-ekonomskom sistemu Crne Gore mogu dominantno uticati na uspostavljanje nediskriminativnih praksi i promociji tolerancije prema LGBTI osobama u sferi radnih odnosa.

Osnovne potrebe ovih subjekata su jačanje kapaciteta zaposlenih u njima za kreiranje socio-inkluzivnih politika za pripadnike i njihovo inkorporiranje u praksu rada tih subjekata, kroz podizanje nivoa njihovih znanja iz oblasti antidiskriminacionog zakonodavstva, njihovog senzibilisanja za rad sa pripadnicima, sama LGBTI populacije, te uspostavljanje njihove saradnje sa organizacijama civilnog društva koja se bave zaštitom i unapređenjem prava i sloboda LGBTI populacije.

S tim u vezi, potrebno je u narednom periodu edukovati **100 poslodavaca, odnosno 50 sindikalnih radnika** o međunarodnim standardima ljudskih prava LGBTI osoba, crnogorskom antidiskriminacionom normativnom okviru, mehanizmima koji unapređuju inkluziju LGBTI osoba u radnom okruženju, i senzibilisati ih za rad sa LGBTI osobama.

4.3. Navešti očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira finansirati / broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO	
Naziv Javnog konkursa: "Recimo NE diskriminaciji LGBTI osoba"	15-20 projekata/ugovora

4.4. Navešti najviši i najniži iznosi finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački 4.1.

Naziv javnog konkursa: „Jednakost je put“.

Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 7 000 EURA

Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 25 000 EURA

NAPOMENA: stavom 4 člana 32ž Zakona o NVO, definisano je: **“Ukupan iznos sredstava koja se na osnovu javnog konkursa mogu dodijeliti nevladinoj organizaciji za finansiranje projekta, odnosno programa, ne može preći 20% od ukupno opredijeljenih sredstava koja se raspodjeljuju na osnovu tog konkursa.”**

5. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navesti na koji način je u skladu sa važećim propisima obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koje su učestvovale u konsultacijama
Javni poziv za konsultacije-web portal		

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ica i spoljnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se provjeravati izvršavanje ugovornih obaveza, namjensko trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom i odobrenim projektom/programom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija	Imena službenika/ica zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
"Recimo NE diskriminaciji LGBTI osoba"	Tri (3)	Semra Martinović Branka Drećun Predstavnik/ica ispred NVO

Ovjera V.D. SEKRETAR/KE:

<p><i>Gabriela Čuča</i></p> <p>Ime i prezime</p>	 <p><i>Semra Čuča</i></p> <p>Potpis</p>
--	---